Računarstvo i informatika

Katedra za računarstvo
Elektronski fakultet u Nišu

Sistemi baza podataka

Objektno-relacioni maperi

Letnji semestar 2015

Sadržaj

- Pristup podacima
- Layered architecture
- Modeliranje domena
- O/R maperi
- NHibernate

Pristup podacima

- Većina aplikacija ime potrebu da vrši određenu obradu podataka.
- Podaci mogu poticati iz velikog broj različitih izvora:
  - Relacione beze podataka
  - Objektno – relacione baze podataka i Objektne baze podataka
  - NoSQL baze podataka
  - XML dokumenti
  - Binarne datoteke
- Svaki tip izvora podataka ima određene specifičnosti i skup dozvoljenih operacija.
- Različiti delovi aplikacije obrađuju podatke u različitom obliku pa je neophodno obezbediti stalnu transformaciju podataka iz jednog u drugi oblik (vrste u relacionoj tabelu se transformišu u memorijske objekte, memorijski objekti se transformišu u XML strukture i sl.).

Pristup podacima

- Jedan od načina na koji može biti rešen problem pristupanja podacima je izdvajanje koda koji pristupa podacima u posebnu komponentu/sloj/biblioteku.
- Prilikom izdvajanja posebne komponente za pristup podacima treba voditi računa:

1. Kompleksnost rešenja
   - Smanjuje se kompleksnost problema koji se rešava
   - Jednostavnije održavanje jer se komponenta može razvijati, testirati i menjati potpuno nezavisno od ostatka sistema
   - Jednostavnija optimizacija pristupa podacima
   - Povećana složenost implementacije
   - Pad performansi usled kompleksnije strukture
2. Jednostavniji interfejs
   - Interfejs za pristupanje podacima postaje jednostavniji
   - Ograničena funkcionalnost u pristupanju relacionoj bazi podataka

Pristup podacima

3. Performanse
   - Optimizacija pristupa podacima može biti od kritičnog značaja za performanse sistema
   - Optimizacija pristupa podacima je iterativni proces
   - Optimizacija se vrši: promenom parametara funkcionisanja DBMS-a, promenom u šemi relacione baze podataka, zamenom programskog interfejsa (API) za pristup podacima.
4. Fleksibilnost sistema
   - Sistem postaje nezavisna od izvora podataka
   - Povećana je kompleksnost sistema
5. Legacy izvori podataka
   - Retke su situacije u kojima se sistem projektuje od početka
   - Česte su situacije u kojima se podaci kojima se pristupa nalaze u već postojećim sistemima, koji se ne mogu menjati a ne odgovaraju potrebama

Layered architecture

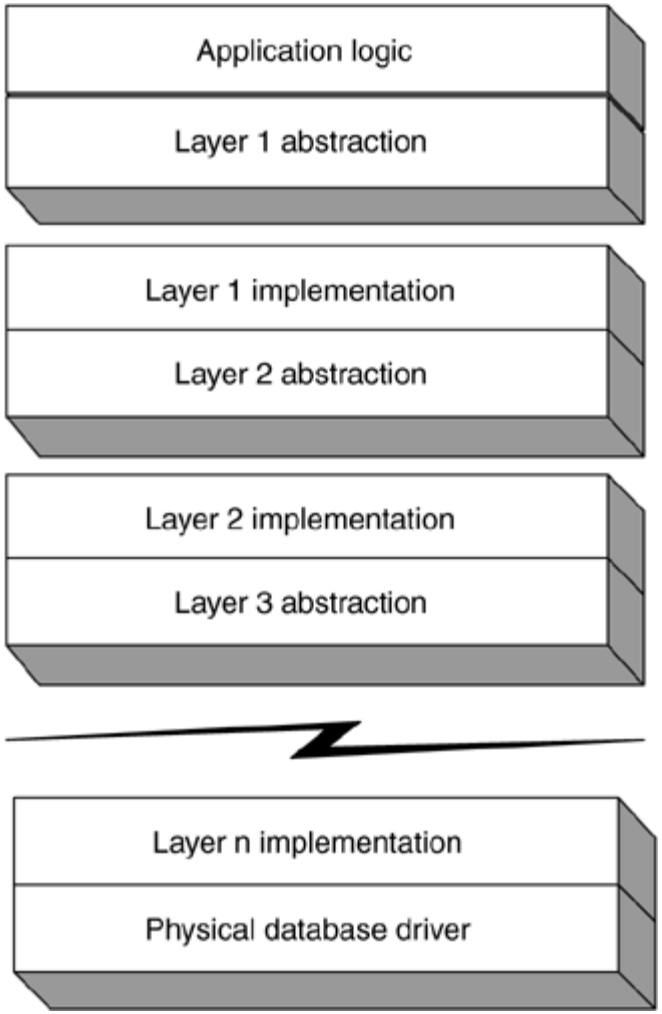

- Slojevita arhitektura je uobičajena tehnika koja se koristi za razdvajanje kompleksnog softverskog sistema na delove (slojeve).
- Ova arhitektura omogućava da se različiti delovi sistema izoluju u različite nivoe abstrakcije.
- Ova arhitektura podrazumeva postojanje većeg broja podsistema koji su raspoređeni u slojeve.
- Svaki sloj višeg nivoa koristi servise koje obezbeđuje sloj nižeg nivoa. Pri tome je sloj nižeg nivoa potpuno nesvestan postojanja sloja višeg nivoa.
- Svaki sloj skriva detalje o slojevima koji se nalaze ispod njgea od sloje koji se nalaze iznad njega.

Layered architecture

- Prednosti arhitekture:
  - Svaki sloj se može tretirati kao celina bez potrebe poznavanja detalja o ostalim slojevima
  - Svaki sloj se može zameniti alternativnom implementacijom servisa koje sloj treba da nudi (čak i dinamički u toku rada sistema)
  - Minimizuju se međuzavisnosti između različitih slojeva
  - Slojevi predstavljaju dobru osnovu za standardizaciju rešenja nekog problema
  - Implementirani slojevi se mogu koristiti u različitim sistemima (samim tim je ubrzan razvoj i olakšano održavanje)
- Nedostaci arhitekture:
  - Problem kaskadnih promena – izmena u najnižem sloju često mora da se propagira kroz čitavu arhitekturu
  - Pad performansi – veliki broj nivoa može da dovede do pada performansi sistema (neophodan veliki broj transformacija između nivoa)
  - Problem izbora nivoa i servisa koje će implementirati
  - Kompleksnija inicijalizacija sistema

Layered architecture

- Dvoslojna arhitektura:
  - Klijent (korisnički interfejs i poslovna logika)
  - Server (baza podataka)

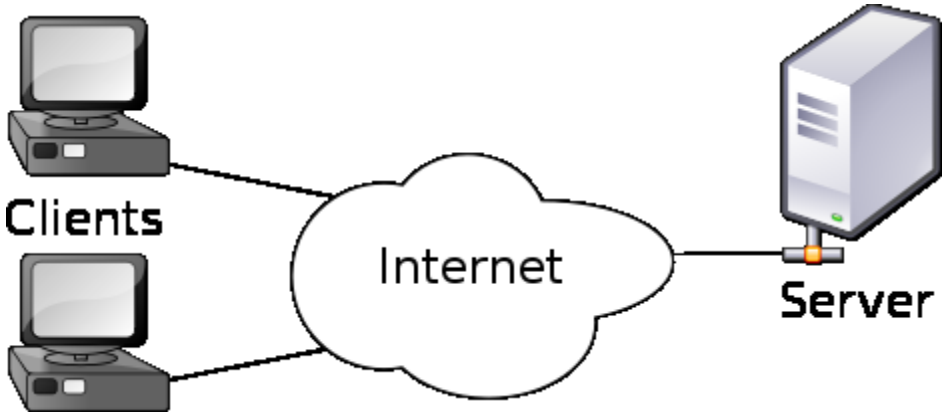

Layered architecture

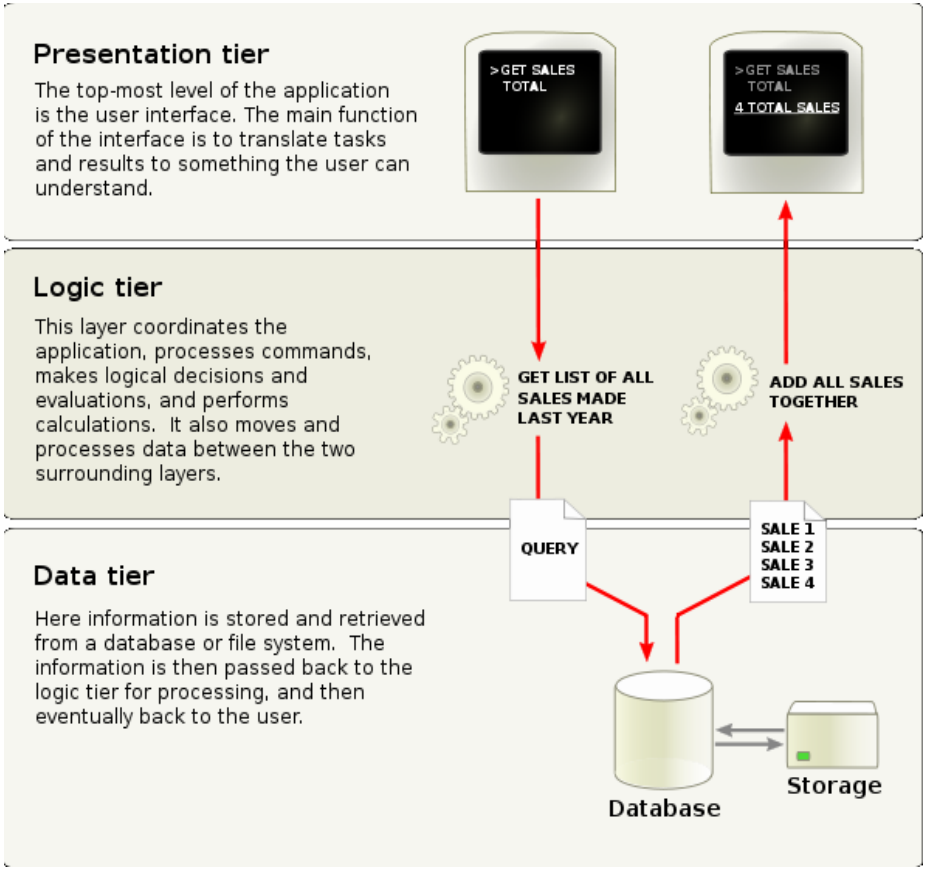

- Troslojna arhitektura:
  - Prezentacioni sloj
  - Sloj poslovne logike ili domenski sloj
  - Sloj podataka
- Dominantna arhitektura kod Web aplikacija
- Različiti slojevi se mogu izvršavati na različitim lokacijama

Modeliranje domena

- Domenska logika ili poslovna logika
- Posao koji sistem zaista obavlja odnosno implementacija različitih poslovnih procesa.
- Zbog toga veliku pažnju treba posvetiti ovom sloju i njegovim vezama ka drugim slojevima (posebno ka izvoru podataka)
- Za modeliranje domena mogu da se iskoriste tri projekta obrasca:
  1. Transaction Script
  2. Table Module
  3. Domain Model

Modeliranje domena

- **Transaction Script** organizuje poslovnu logiku u vidu procedura, pri čemu je svaka procedura zadužena za obradu jednog zahteva od strane prezentacionog sloja.
- Većina poslovnih aplikacija se mogu tretirati kao niz transakcija pri čemu transakcije variraju od jednostavnog pribavljanja podataka pa do kompleksnih izračunavanja.
- Transaction Script logiku organizuje u jednu proceduru pri čemu se vrši direktna komunikacija sa izvorom podataka.
- Transaction script se može implementirati na nekoliko načina:
  - Korišćenjem globalnih procedura
  - Grupisanje transakcija u jednu klasu ili više klasa koje obuhvataju povezane transakcije
  - Korišćenjem Command projektnog obrasca

Modeliranje domena

Klasa koja sadrži Transaction Script implementacije

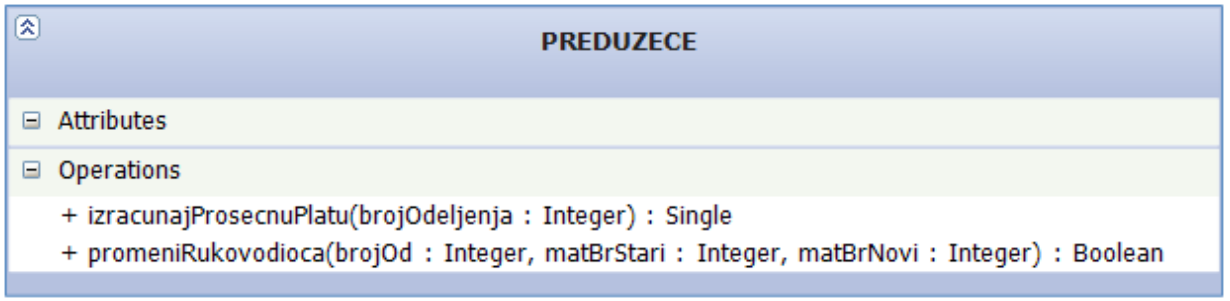

Transaction Script implementiran kao Command pattern

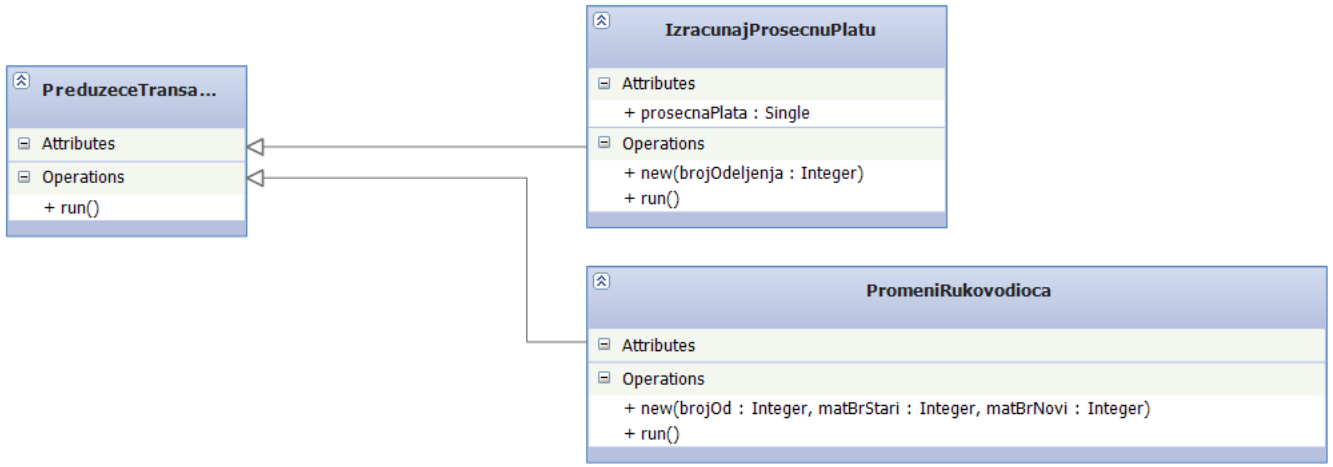

Modeliranje domena

- Transaction Script karakteristike:
  - Osnovna prednost korišćenja je jednostavnost
  - Koristi se u situacijama kada je domenska logika jako jednostavna
  - Sa povećanjem kompleksnosti poslovne logike rastu problemi vezani za projektovanje i održavanje koda
    - Ograničen interfejs za pristup podacima
    - Kod postaje teško razumljiv
    - Dupliranje koda usled transakcija koje obavljaju slične poslove

Modeliranje domena

- **Table Module** : Za svaku tabelu/pogled/upit postoji posebna instanca koja sadrži kompletnu poslovnu logiku za rad sa vrstama te tabele/pogleda/upita.
- Podaci i poslovna logika su "upakovani" zajedno i maksimalno se koriste prednosti relacionog modela.
- Poslovna logika je implementirana kroz niz metoda koje pristupaju odgovarajućoj tabeli.
- Table Modul se može implementirati kao instanca klase ili kao niz statičkih funkcija.
- Za pristup pojedinačnim slogovima neophodno je proslediti parametar koji će obezbediti njihovu identifikaciju.
- Nije pogodan za predstavljanje kompleksne logike:
  - Nema direktne veze između instanci
  - Problem sa implementacijom polimorfizma

Modeliranje domena

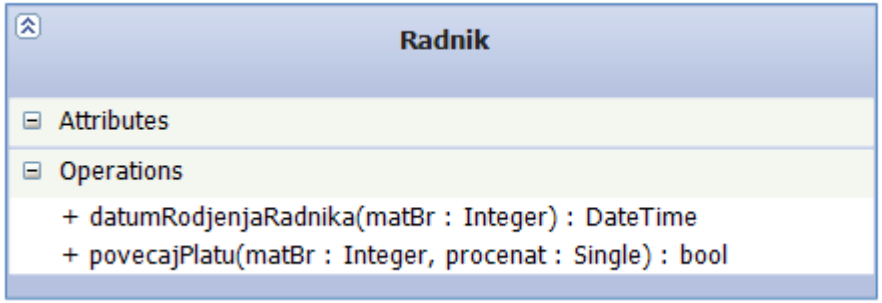

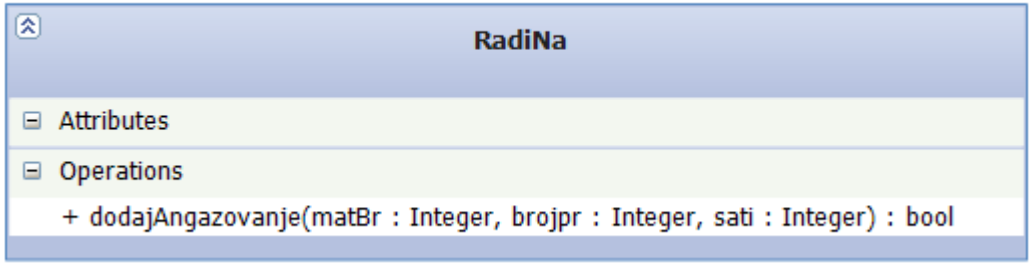

Modeliranje domena

- **Domain Model**: OO model domena koji uključuje i podatke i poslovnu logiku.
- Mogu da postoje objekti koji samo predstavljaju podatke, objekti koji predstavljaju poslovnu logiku ili objekti koji sadrže i jedno i drugo.
- Svaki objekat predstavlja neki od domenskih entiteta.
- Koristi se u situacijama kada je potrebno modelirati kompleksne sisteme.
- **Problem su razlike koje postoje između OO modela i relacionog modela.** Neophodna stalna transformacija između jednog i drugog modela podataka.

Modeliranje domena

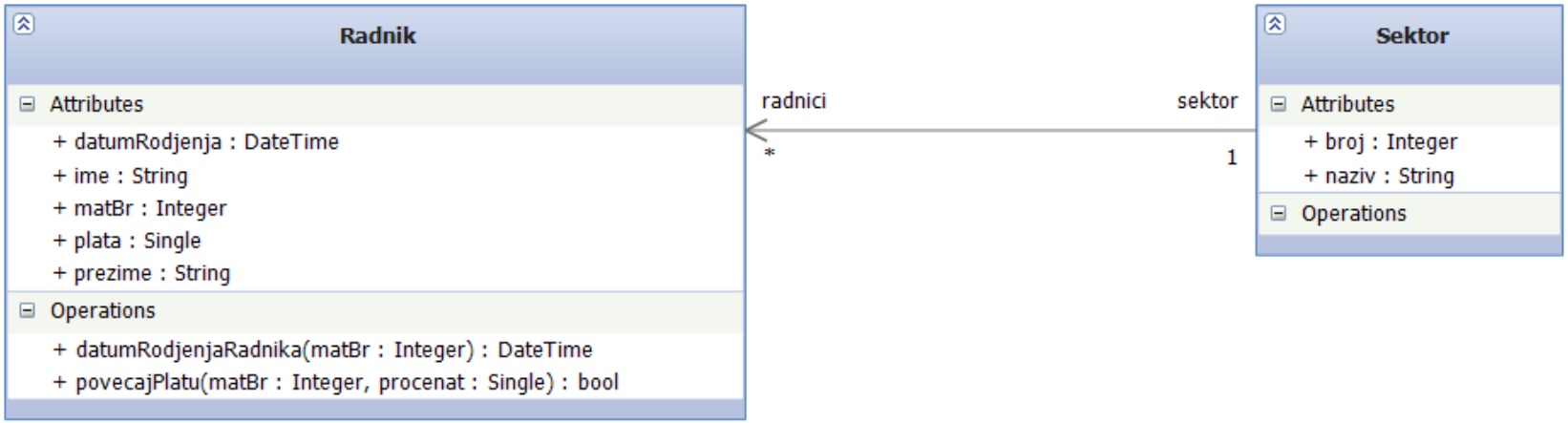

Modeliranje domena

- Za implementaciju Domain Model mogu se iskoristiti dva pristupa:

1. **Active Record**
   - Pored podataka i poslovne logike objekat uključuje i metode za rad sa relacionom bazom podataka
   - Može zameniti Table Modul kada se kreira po jedna klasa za svaku tabelu u relacionoj bazi podataka
   - Active Record predstavlja slog u tabeli odnosno za svaki slog u tabeli može se kreirati instanca objekta
2. **Data Mapper**
   - Pored objekata koji sadrže podatke i poslovnu logiku postoje posebni objekti koji su zaduženi za komunikciju sa relacionom bazom podataka (transformaciju iz jednog modela u drugi)
   - OO model je potpuno odvojen od baze podataka i ne mora da bude svestan njenog postojanja

Modeliranje domena

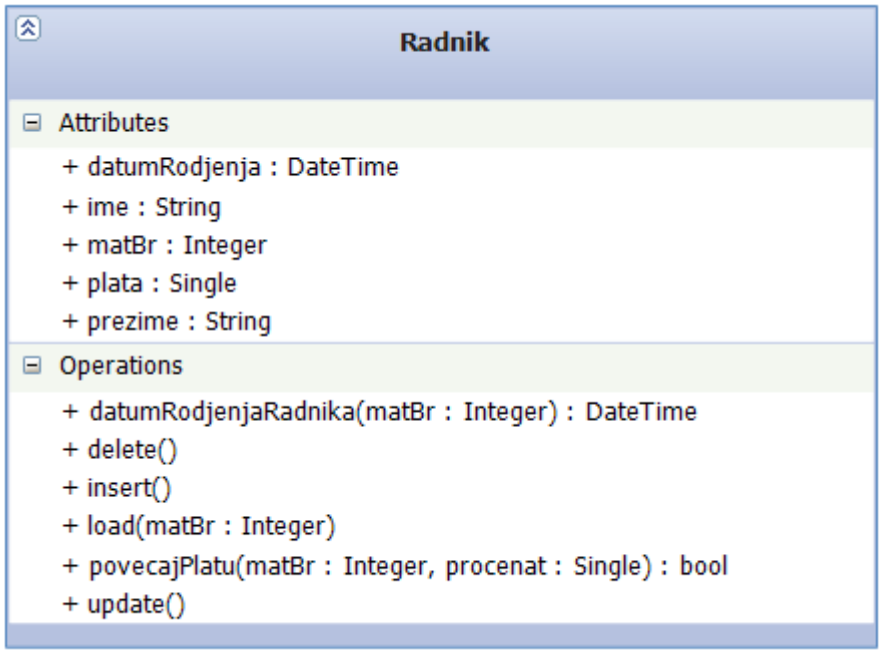

Active Record:
- podaci
- poslovna logika
- CRUD operacije
  - insert
  - delete
  - update
  - load

- Svestan postojanja baze podataka

Modeliranje domena

Data mapper

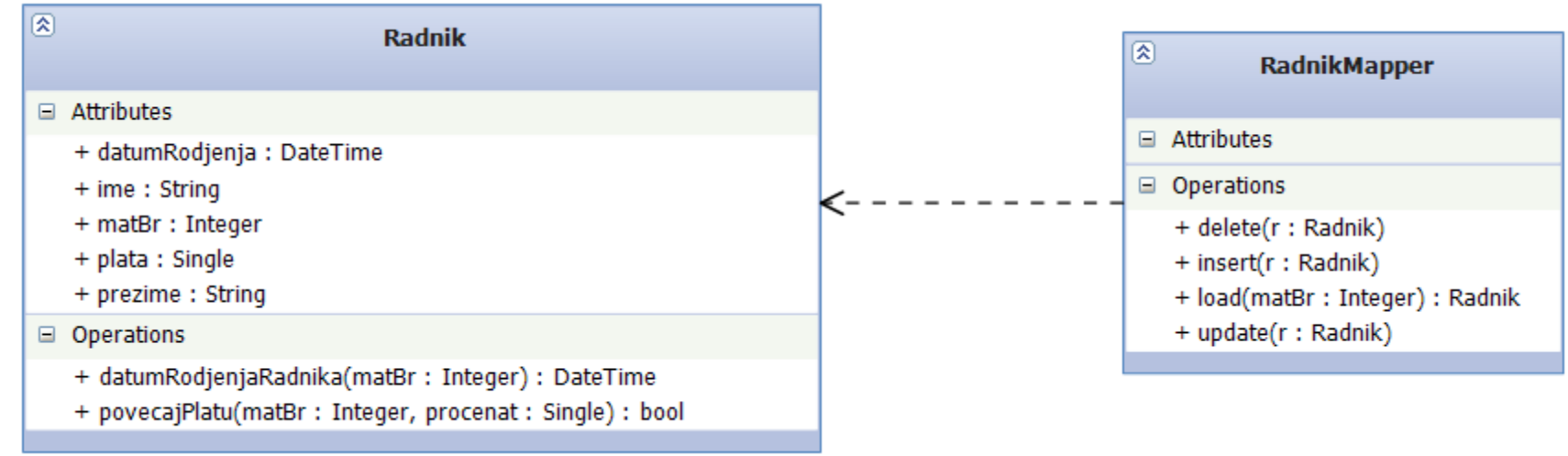

O/R maperi

- **"Object-Relational Impedance Mismatch" (Paradigm Mismatch)**
- Skup konceptualnih i tehničkih problema koji se javljaju u situacijama kada OO sistem treba da koristi podatke u relacionoj bazi podataka, naročito u situacijama kada je objekte i klase potrebno mapirati u šemu relacione baze podataka.
- Tipični problemi:
  - **Granularnost** – broj klasa ne odgovara broju tabela u bazi
  - **Nasleđivanje** – nije podržano u relacionom modleu
  - **Identitet** – jednakost primarnih ključeva vs. identičnost i jednakost objekata
  - **Asocijacije** – veze između klasa vs. strani ključevi
  - **Navigacija podataka** – veze između klasa vs. strani ključevi

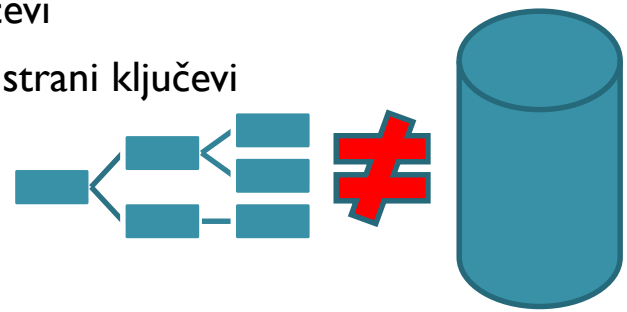

O/R maperi

- O/R maper predstavlja implementaciju Data Mapper projektnog obrasca.
- Object-Relational mapper (ORM, O/RM, O/R mapper) predstavlja tehniku koja omogućava konverziju podataka između nekompatibilnih sistema OO aplikacija i relacionih baza podataka.
- O/R maperi obezbeđuju **perzistentnost** objekata odnosno omogućavaju da objekti postoje nezavisno od same aplikacije.

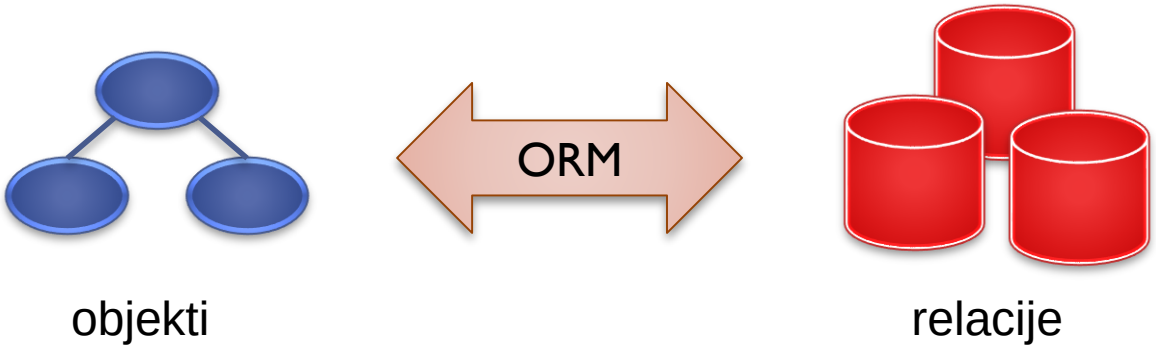

O/R maperi

- Prednosti korišćenja O/R mapera:
  - Skalabilnost
  - Skraćeno vreme razvoja
  - Domain driven design
  - Nezavisnost od RDBMS-a
- Nedostaci O/R maper tehnologije
  - Performanse
  - Problemi prilikom mapiranja između OO modela i relacionog modela

O/R maperi

- **Unit of Work**
- Projektni obrazac koji omogućava O/R maperima:
  - Vođenje evidencije o svim objektima koji su izmenjeni tokom transakcije
  - Kordinaciju upisa izmena u bazu podataka
  - Rešavanje problema konkurencije
- Nije pogodan pristup kod koga se svaka izmena nad objektima u memoriji prenosi u bazu podataka. Izmene se prosleđuju bazi podataka tek po završetku transakcije.

O/R maperi

- **Identity map**
- Projektni obrazac koji omogućava O/R maperima:
  - svaki objekat može u memoriju da se učita samo jednom
  - sve objekte učitane u memoriju čuva u mapi (dictionary)
  - prilikom referenciranja objekat akoristi se njihova instanca koja je učitana u mapu
- Identity map je validna tokom trajanja Unity of Work.

O/R maperi

- **Lazy load**
- Projektni obrazac koji omogućava O/R maperima:
  - Prilikom učitavanja objekta ne učitavaju se svi podaci koje objekat sadrži
  - Inicijalno su učitani samo neophodni podaci
  - Ostali podaci se učitavaju na zahtev odnosno u trenutku kada su potrebni
  - Objekat zna kako da učita nedostajuće podatke
- Kada se objekat učitava u memoriju korisno je učitati i povezane objekte. Time se znatno olakšava navigacija podataka. Takva strategija može da dovede do nepotrebnog učitavanja velikih količina podataka. Zbog toga je korišćenje lazy load tehnika od ključne važnosti.

O/R maperi

- **NHibernate**
- ADO.NET Entity Framework (.NET 3.5 SP1)
- LINQ to SQL (.NET 3.5)
- Castle ActiveRecord
- MyBatis
- LLBLGenPro
- ...

NHibernate

- Hibernate je inicijalno razvijen za JAVA programski jezik
  - kreiran 2001, Gavin King
  - Trenutno pod kontrolom JBossGroup / Red Hat
- Nhibernate - port za .NET 1.1, 2.0, 3.5, 4.0, 4.5
- Podrška za većinu popularnih RDBMS sistema:
  - Oracle, SQL Server, DB2, SQLite, PostgreSQL, MySQL, Sybase, Firebird, …
- XML konfiguracione datoteke
- Podrška od strane zajednice (puno nezvisnih projekata)
- Free/open source -NHibernate podleže LGPL (Lesser GNU Public License)
- Tekuća verzija je 4.0.3

NHibernate

- Glavna funkcionalnost koju NHibernate obezbeđuje je mapiranje između .NET klasa i odgovarajućih tabela u relacionoj bazi podataka.
- Osim toga NHibernate obezbeđuje mehanizme za pretraživanje i učitavanje podataka.
- NHibernate omogućava programerima da razvijaju poslovne objekte u obliku .NET klasa. Svaki poslovni objekat je predstavljen jednom POCO (plain old C# object) .NET klasom.
- POCO .NET klasa je standardna klasa koja (osim generičke Object klase) ne nasleđuje bilo koju specijalnu klasu.

NHibernate

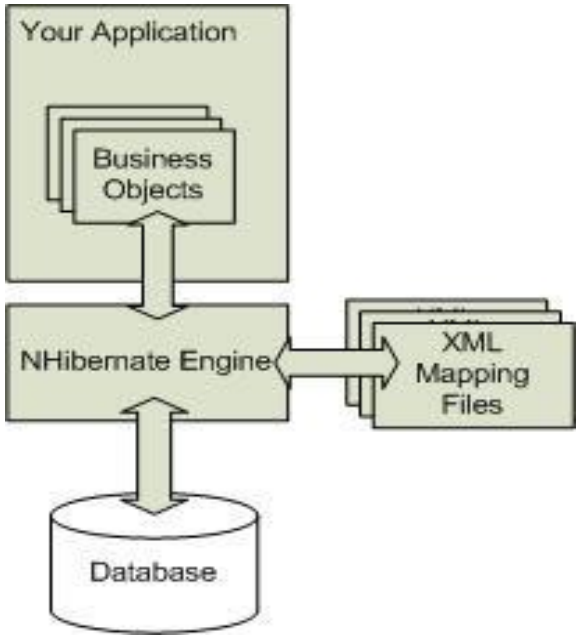
Your Application
Business Objects
NHibernate Engine
XML Mapping Files
Database

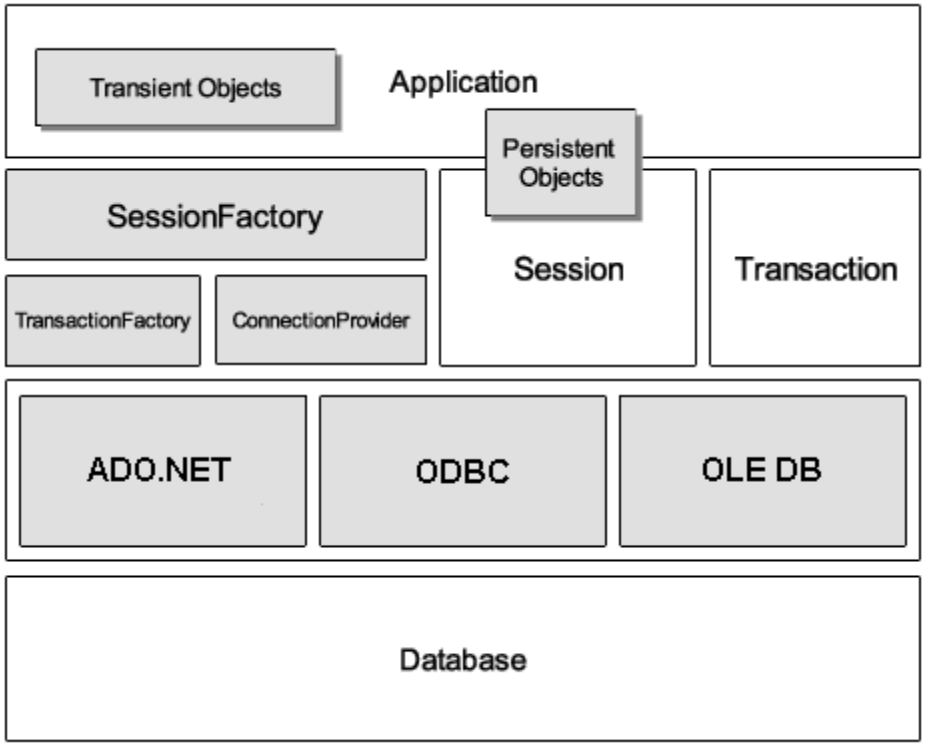
Transient Objects
Application
Persistent Objects
SessionFactory
Session
Transaction
TransactionFactory
ConnectionProvider
ADO.NET
ODBC
OLE DB
Database

NHibernate

- NHibernate koristi XML mapping datoteke za odgovarajuće .NET klase kako bi obezbedio podršku za sve CRUD operacije.
- NHibernate učitava XML mapping datoteke tokom izvršavanja kako bi odredio kako su .NET klase povezane sa tabelama u relacionoj bazi podataka ali i kako su povezane međusobno.
- NHibernate trenutno podržava veći broj DBMS-ova koji su dostupni na tržištu i generalno podržava bilo koji DBMS za koji je implementiran odgovarajući OLE DB drajver.
- NHibernate automatski generiše sve neophodne SQL komande koje se izvršavaju u pozadini.

NHibernate

- Dodavanje referenci na na neophodne biblioteke

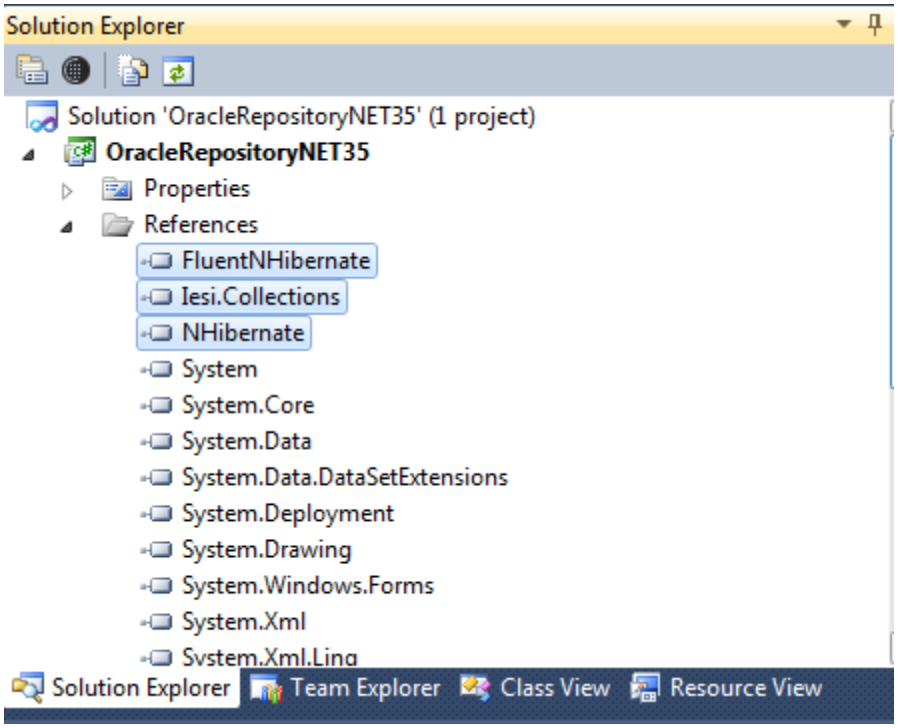

NHibernate

NHibernate XML mapiranja

SEKTOR

IMEO	BROJOD	MATBRR	DATPOST
RAZVOJ	5	333445555	22-JUN-78
ADMINISTRACIJA	4	987654321	01-JAN-85
RUKOVODSTVO	1	888665555	19-JUN-71

```xml
<hibernate-mapping xmlns="urn:nhibernate-mapping-2.2">
  <class name="DataLayer.Sektor, DataLayer" table="SEKTOR">
    <id name="BrojOd" column ="BROJOD"  type="Int32">
      <generator class="assigned" />
    </id>
    <property name="ImeO" column="IMEO" type="String" length="15"/>
    <property name="MatBrR" column="MATBRR" type="Int32" />
    <property name="DatPost" column="DATPOST" type="DateTime" />
  </class>
</hibernate-mapping>
```

```csharp
using System;
using System.Collections.Generic;
using System.Linq;
using System.Text;

namespace DataLayer
{
    public class Sektor
    {
        public Sektor()
        {
        }

        public virtual int BrojOd {get; set;}
        public virtual string ImeO { get; set; }
        public virtual int MatBrR { get; set; }
        public virtual DateTime DatPost { get; set; }

    }
}
```

NHibernate

- Fluent NHibernate

```
public class RADNIK
{
    public virtual int Id { get; protected set; }
    public virtual int MBR { get; set; }
    public virtual string LIME { get; set; }
    public virtual char SSLOVO { get; set; }
    public virtual string PREZIME { get; set; }
    public virtual DateTime DATUM_RODJENJA { get; set; }
    public virtual string STRUCNA_SPREMA { get; set; }
    public virtual int SEF_FLAG { get; set; }

    public virtual IList<PRODAVNICA> Prodavnice { get; set; }

    public RADNIK()
    {
        Prodavnice = new List<PRODAVNICA>();
    }
}
```

NHibernate

- Fluent NHibernate

```
public RADNIKMAPIRANJE()
{
    //mapiranje primarnog kljuca
    Id(x => x.Id, "JBR").GeneratedBy.TriggerIdentity();

    //mapiranje svojstava
    Map(x => x.MBR);
    Map(x => x.LIME);
    Map(x => x.SSLOVO);
    Map(x => x.PREZIME);
    Map(x => x.STRUCNA_SPREMA);
    Map(x => x.SEF_FLAG);


    //mapiranje many-to-many veze
    HasManyToMany(x => x.Prodavnice)
        .Table("RADI_U").ParentKeyColumn("JBR_RADNIK").ChildKeyColumn("BROJP").Cascade.All();
}
```

NHibernate

- Kreiranje sesije

```
private void button1_Click(object sender, EventArgs e)
{
    try
    {
        ISession s = _factory.OpenSession();

        //Obrada podataka

        s.Close();
    }
    catch (Exception ex)
    {
        MessageBox.Show(ex.Message);
    }
}
```

NHibernate

- Učitavanje objekta

```
private void button3_Click(object sender, EventArgs e)
{
    try
    {
        ISession s = _factory.OpenSession();

        Sektor sek;
        sek = s.Load<Sektor>(5);

        //sek = (Sektor)s.Load(typeof(Sektor), 5);

        Sektor sek1 = new Sektor();
        s.Load(sek1, 4);


        MessageBox.Show("Učitani sektor: " + sek.BrojOd + " " + sek.ImeO);

        MessageBox.Show("Učitani sektor: " + sek1.BrojOd + " " + sek1.ImeO);

        s.Close();
    }
    catch (Exception ex)
    {
        MessageBox.Show(ex.Message);
    }
}
```

NHibernate

- Kreiranje objekta

```
private void button2_Click(object sender, EventArgs e)
{
    try
    {
        ISession s = _factory.OpenSession();

        Sektor sek = new Sektor();

        sek.BrojOd = 10;
        sek.ImeO = "Test";

        s.Save(sek);

        s.Flush();

        s.Close();
    }
    catch (Exception ex)
    {
        MessageBox.Show(ex.Message);
    }
}
```

NHibernate

- Pretraživanje

```
private void button5_Click(object sender, EventArgs e)
{
    try
    {
        ISession s = _factory.OpenSession();

        IQuery q = s.CreateQuery("FROM Sektor AS s ORDER BY s.BrojOd");


        IList<Sektor> sektori = q.List<Sektor>();

        foreach (Sektor sek in sektori)
        {
            MessageBox.Show("Sektor: " + sek.BrojOd + " " + sek.ImeO);
        }

        s.Close();
    }
    catch (Exception ex)
    {
        MessageBox.Show(ex.Message);
    }
}
```

NHibernate

- Pretraživanje

```
private void button6_Click(object sender, EventArgs e)
{
    try
    {
        ISession s = _factory.OpenSession();

        IQuery q = s.CreateQuery("FROM Sektor AS s WHERE s.ImeO LIKE ? ORDER BY s.BrojOd");
        q.SetString(0, "%A%");

        IList<Sektor> sektori = q.List<Sektor>();

        foreach (Sektor sek in sektori)
        {
            MessageBox.Show("Sektor: " + sek.BrojOd + " " + sek.ImeO);
        }

        s.Close();
    }
    catch (Exception ex)
    {
        MessageBox.Show(ex.Message);
    }
}
```

NHibernate

- Ažu

```
private void button4_Click(object sender, EventArgs e)
{
    try
    {
        ISession s = _factory.OpenSession();
        IQuery q = s.CreateQuery("FROM Sektor AS s WHERE s.ImeO LIKE ?");

        q.SetString(0, "T%");

        IList<Sektor> sektori = q.List<Sektor>();

        foreach (Sektor sek in sektori)
        {
            if (sek.ImeO == "Test")
            {
                sek.MatBrR = 987654321;
                s.Save(sek);
            }
            else
                MessageBox.Show("Sektor: " + sek.BrojOd + " " + sek.ImeO);

        }

        s.Flush();
        s.Close();
    }
    catch (Exception ex)
    {
        MessageBox.Show(ex.Message);
    }
}
```

NHibernate

- Brisanje podataka

```
private void button7_Click(object sender, EventArgs e)
{
    try
    {
        ISession s = _factory.OpenSession();

        Sektor sek;
        sek = s.Load<Sektor>(10);

        s.Delete(sek);

        s.Flush();
        s.Close();
    }
    catch (Exception ex)
    {
        MessageBox.Show(ex.Message);
    }

}
```